

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 347.73/.74(043.2)

GROZAVU Mircea

CLAUZELE ABUZIVE ÎN CONTRACTUL
DE CREDIT BANCAR

REZUMAT

553.01 Drept Civil

Autor:	Grozavu Mircea
Conducător de doctorat:	Băieșu Aurel, prof. univ. dr. hab.
Comisia de îndrumare:	Sergiu Băieșu, prof univ. dr.
	Nicolae Roșca, conf. univ. dr.
	Cebotari Valentina, conf. univ. dr.

CHIȘINĂU, 2023

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova

Autor:

GROZAVU Mircea, doctorand

Conducător de doctorat:

BĂIEȘU Aurel, profesor universitar, doctor habilitat în drept

Comisia de doctorat:

Președintele Comisiei: Băieșu Sergiu, profesor universitar, doctor în drept

Conducătorul de doctorat: Băieșu Aurel, profesor universitar, doctor habilitat în drept

Referenți oficiali: Roșca Nicolae, conferențiar universitar, doctor în drept

Mihalache Iurie, conferențiar universitar, doctor habilitat în drept

Trofimov Igor, conferențiar universitar, doctor în drept

Membru: Cebotari Valentina, conferențiar universitar, doctor în drept

Secretarul științific al Comisiei: Mihailov Tatiana, lector universitar, doctor în drept

Susținerea va avea loc la 24.03.2023 ora 12:00, în incinta Universității de Stat din Moldova, blocul 2 (mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, nr. 67), Sala de conferințe "Victor Volcinski" nr. 119.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova, pe pagina web a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova (<http://drept.usm.md>) și pe pagina web a ANACEC (<https://www.anacec.md/>).

Autor _____ GROZAVU Mircea

Secretarul științific al Comisiei de doctorat _____ MIHAILOV Tatiana, lect. univ. dr.

CUPRINS

Reprele conceptuale ale cercetării	4
Capitolul 1. Analiza situației cercetărilor științifice în domeniul protecției consumatorilor în contractele de credit bancar	7
Capitolul 2. Contractul de credit bancar în contextul utilizării clauzelor abuzive	9
Capitolul 3 Definirea noțiunii de clauză abuzivă în contractele de credit bancar	13
Capitolul 4. Controlul asupra clauzelor abuzive	16
Concluzii generale și recomandări	18
Bibliografie	23
Lista de lucrări relevante	25
Adnotări	27

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei este demonstrată prin aceea că modelul economic al societății contemporane este bazat pe relația de interdependență dintre cerere și ofertă, care determină modul în care se desfășoară circulația capitalului. Jucătorii de pe piața de capital specializați în creditarea operațiunilor economice au ca scop să acorde credite în condiții care să le asigure profituri cât mai mari, în timp ce persoanele fizice sau juridice care se împrumută pentru a putea realiza operațiunile economice pe care și le propun urmăresc să obțină condiții cât mai avantajoase pentru a se împrumuta.

Pentru că numărul tranzacțiilor de creditare a crescut exponențial ca număr, profesioniștii din domeniul creditării au început să apeleze pe scară largă la documente preformulate pentru a simplifica procedura de acordare a împrumuturilor, în special în domeniul creditării de consum. În urma acestor modificări socio-economice în ceea ce privește modul de încheiere a contractelor bancare de acordare a creditelor de consum doctrina de specialitate a început să sesizeze apariția fenomenului de utilizare a clauzelor abuzive.

De aceea, răspunderea profesioniștilor pentru folosirea clauzelor abuzive în contractele de credit este o temă de cercetare științifică provocatoare sub aspectul delimitării corecte între ceea ce este admis din punct de vedere legal în domeniul practicilor comerciale și ceea ce este interzis. În aceste condiții, este nevoie să fie analizată în integralitate instituția clauzelor contractuale abuzive și să fie raportată la cele mai des întâlnite clauze contractuale, privite în esență. Prezenta lucrare își justifică importanța științifică prin faptul că se fundamentează pe efectuarea unui studiu aprofundat, bazat pe legislația Republicii Moldova, legislația primară și secundară a Uniunii Europene, jurisprudența instanțelor naționale din Republica Moldova, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene și elemente de jurisprudență comparată, prin observarea practicii instanțelor naționale din România a tipologiei clauzelor abuzive în contractele de credit bancar.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare constă în analiza modului în care legislația națională este interpretată în literatura de specialitate din prisma specificului clauzelor abuzive din contractele de credit bancar pentru consumatori.

Astfel, legislația la nivel național este destul de consistentă, fiind identificabile atât acte normative care au ca obiect de reglementare creditul bancar cât și contractele de credit pentru consumatori, iar acestea sunt analizate parțial în sursele doctrinare care au cercetat contractul de credit bancar, fiind studiate lucrările științifice ale autorilor din Republica Moldova și România precum Băieșu A, Grigoriță C., I. Turcu, Кайряк И.Н., Postolachi G., Postolachi M., L. Smarandache, Dodocioiu A., , Marian N. și lucrările științifice ale autorilor străini englezi, germani și ruși precum Gavalda C., Stoufflet J., Liefmann

R, Агарков М.М, Алексеева Д.Г., Пыхтин С.В., Хоменко Е.Г, Бычкова Н.П., Авагян Г.Л., Баяндурян Г.Л., Викулин А.Ю., Гравин Д.И, Калинин В.

Pe lângă abordarea teoretică am verificat dacă poate fi identificată și o sursă de informații aplicativă, sens în care a fost verificată jurisprudența instanțelor din Republica Moldova și din România, după care am constatat că jurisprudența instanțelor din Republica Moldova nu este la fel de abundentă în cauze privind constatarea caracterului abuziv al clauzelor din contractele de credit bancar precum jurisprudența instanțelor din România. Cu toate acestea, însă, am putut remarca opinia doctrinei de specialitate exprimată de autorii Aurel Băieșu și Olesia Plotnic, Octavian Cazac, Dorin Cimil, în mai multe lucrări științifice dedicate acestor cazuri care vizau în mod special problema combaterii clauzelor abuzive.

După analiza stadiului cercetării actuale pe tema prezentei lucrări putem să spunem că obiectul de cercetare nu a fost încă epuizat, după cum prezintă posibilități reale pentru realizarea cercetării științifice axate pe analiza tipologiei și particularităților clauzelor abuzive folosite în contractele de credit bancar, pentru a completa această nișă. Acest scop a devenit problema de cercetare a prezentei lucrări, motivat și de faptul că utilitatea socială a contractelor de credit bancar este tot mai mare, iar cercetarea modalităților de combatere a comportamentului nelegal al comercianților poate fi de un real folos pentru dezvoltarea unor practici comerciale corecte în raport de interesele legitime ale consumatorilor.

Scopul și obiectivele lucrării rezidă în efectuarea cercetării științifice în vederea fundamentării, identificării și analizei condițiilor generale dar și a particularităților clauzelor contractuale abuzive din contractele de credit bancar din prisma legislației și jurisprudenței din Republica Moldova, România și Uniunea Europeană.

Ipoteza de cercetare urmărită prin studiul realizat constă în elucidarea particularităților clauzelor abuzive în contractele de credit bancar, evidențierea lacunelor legislative, paralelismelor legislative și compararea reglementării naționale cu directivele de la nivelul Uniunii Europene în acest domeniu. Au fost formulate recomandări și propuneri de îmbunătățire a cadrului legislativ existent în vederea majorării gradului de coeziune dintre legislația națională și legislația Uniunii Europene, având în vedere faptul că prin Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, s-a stabilit că legislația națională a Republicii Moldova urmează să fie armonizată cu legislația europeană primară în mai multe domenii, printre care și uniformizarea protecției drepturilor consumatorilor.

Metodologia cercetării științifice folosită în elaborarea prezentei lucrări poate fi determinată în mod succint ca fiind compusă din metoda istorică, metoda logică, metoda analizei sistemice, metoda examinării, metoda descrierii, metoda sintezei, metoda juridică comparată și metoda analizei normative,

toate acestea fiind orientate și spre analiza jurisprudenței relevante în vederea realizării unei abordări multilaterale a temei cercetate.

Noutatea și originalitatea științifică constă în aceea că lucrarea realizează o definiție și cercetare a trăsăturilor distinctive ale clauzelor abuzive în contractele de credit bancar. Lucrarea reprezintă o încercare de realizare a unei ample investigații științifice a clauzelor abuzive în materia contractelor de credit bancar, fiindcă aceasta a fost mai puțin supusă cercetării în cadrul teoretic autohton.

Semnificația teoretică a lucrării constă în identificarea ansamblului particularităților și condițiilor necesare în vederea constatării caracterului abuziv al clauzelor din contractele de credit bancar și angajarea răspunderii civile pentru inserarea acestor clauze în contractele de credit, prin prisma legislației Republicii Moldova. Acest lucru a contribuit la evidențierea și clarificarea aspectelor specifice și condițiilor acestor instituții juridice, în vederea aplicării uniforme a reglementărilor legale din acest domeniu.

Valorificarea aplicativă a lucrării constă în elaborarea în cadrul comunității științifice a doctrinei autohtone a unei lucrări științifice ce are la bază studiul clauzelor abuzive și a răspunderii civile pentru folosirea acestui tip de clauze în contractele de credit bancar. De asemenea, concluziile obținute pot fi utilizate la elaborarea manualelor de drept, a monografiilor și a publicațiilor științifice. Totodată, propunerile *de lege ferenda* pot contribui la îmbunătățirea cadrului legislativ în materia vizată

Rezultatele științifice înaintate spre susținere se referă la analiza caracteristicilor clauzelor abuzive în tipologia contractelor de credit bancar, prin intermediul căreia au fost identificate trăsăturile determinante ale clauzelor abuzive din prisma legislației naționale și legislației europene și a jurisprudenței naționale și europene.

Sunt expuse fundamentele teoretice necesare analizei caracterului abuziv al clauzelor abuzive și au fost analizate mecanismele jurisdicționale și administrative pentru protecția drepturilor consumatorilor.

Rezultatele științifice își găsesc materializarea în propunerile de lege ferenda și în recomandările de îmbunătățire a fondului legislative și a activității autorităților publice competente în materie.

Implementarea rezultatelor științifice formulate pot facilita activitatea de interpretare și aplicare a legislației ce vizează răspunderea civilă pentru actele de folosire a clauzelor abuzive în contractele de credit bancar.

Unele dintre concluziile și recomandările reflectate în teză au fost publicate în articole științifice din revistele de specialitate din țară și din străinătate precum și au fost expuse în

comunicări în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale.

Aprobarea rezultatelor a fost realizată în cadrul Școlii Doctorale de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele cercetării au fost aprobate de către Comisia de îndrumare în cadrul Școlii Doctorale și de către Departamentul de Drept Privat al Universității de Stat din Moldova.

Publicații la tema tezei – 10 publicații.

Volumul și structura tezei 171 de pagini de text, compusă din introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia este compusă din 198 de titluri și 5 anexe.

Cuvinte cheie: clauză abuzivă, credit bancar, profesionist, consumator, comision bancar, nulitate absolută, drepturile consumatorului, contestație la executare.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. Analiza situației cercetărilor științifice în domeniul protecției consumatorilor în contractele de credit bancar

În vederea realizării antologiei istorice a activității bancare și a formelor contractelor de credit bancar am recurs la analiza surselor juridice și istorice semnate de autorii cercetărilor în domeniul dreptului roman, precum Volcinschi V., Baieș S., Roșca N., Hanga V., Bob M.D., Ciucă V. M., Sanfilippo C., Schiller A. A., Molcuț E., Oancea D, Murzea C, Перетерский И.С. . Краснокутский В.А., Новицкий И.Б., Розенталь И.С., Флейшиц Е.А și Барон Ю.

Pentru documentarea studiului cu privire la stadiul de cercetare a contractelor de credit bancar pe lângă actele normative care au ca obiect de reglementare creditul bancar (Legea 202/2017, intitulată “Legea privind activitatea băncilor”, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 434-439 din 15.12.2017, Legea 202/2013, intitulată “Legea privind contractele de credit pentru consumatori”, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 191-197, in 06.09.2013). De asemenea, am atras atenția asupra surselor de doctrină care au cercetat contractul de credit bancar, fiind studiate lucrările științifice ale autorilor din Republica Moldova și România precum Băieșu A, Grigoriță C., I. Turcu, Кайряк И.Н. , Postolachi G., Postolachi M., L. Smarandache, Dodocioiu A., , Marian N. și lucrările științifice ale autorilor străini englezi, germani și ruși precum Gavalda C., Stoufflet J., Liefmann R., Агарков М.М., Алексеева Д.Г., Пыхтин С.В., Хоменко Е.Г, Бычкова Н.П., Авагян Г.Л., Баяндурян Г.Л., Викулин А.Ю., Гравин Д.И, Калин В.

Pentru cercetarea legăturii dintre apariția fenomenului “consumatorismului”, pe care literatura juridică de specialitate poziționează din punct de vedere temporal acest moment la începutul anilor 50-60 din secolul al XX-lea. Izvoarele de drept care au stat la baza conturării dreptului protecției consumatorului au fost identificate prin cercetarea surselor legislative străine în state precum Italia (1942), Israel (1964), Suedia (1971), Danemarca (1974), Germania (1977), Marea Britanie (1978) și ulterior la nivelul statelor Comunității Europene prin adoptarea Directivei nr. 93/13/CEE cu privire la clauzele abuzive¹. În acest scop au servit sursele bibliografice de referință din autohtone și de străinătate elaborate de autori precum Avner S., Diamond A., Hondius E., Goicovici J., Miler D., Peglion-Zika C.M., Plotnic O., Shalev G., Кузнецов Д. А.

Cu ocazia cercetării comparate a teoriei și jurisprudenței am constatat că jurisprudența reprezintă un factor de inovație în domeniul dreptului protecției consumatorului și trasează principalele tendințe în dinamica dezvoltării legislației în materie, stabilind noi posibilități în protecția consumatorilor. În acest scop au fost examinate peste 80 de hotărâri judecătorești, fiind acordată atenție sporită hotărârilor de soluționare a chestiunilor prealabile de către Curtea de justiție a Uniunii Europene, iar în temeiul acestor hotărâri am formulat o serie de concluzii și propuneri pentru o dezvoltare constructivă a mijloacelor de protecție a drepturilor consumatorilor în limitele și spiritul legii. Deși jurisprudența instanțelor din România este în mod vizibil mai bogată în cauze judiciare privind constatarea caracterului abuziv al clauzelor din contractele de credit bancar, am putut totuși să determinăm consecințele juridice a constatării caracterului abuziv al clauzelor din contractele de credit bancar, fiind coroborată opinia jurisprudențială asupra acestor probleme cu optica doctrinei de specialitate exprimate de autorii Aurel Băieșu și Olesia Plotnic², Octavian Cazac, Dorin Cimil, în mai multe lucrări științifice dedicate acestor cazuri.

¹ publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 095/29 în data de 5 aprilie 1993

² Băieșu A., Plotnic O., ”Eliminarea clauzelor abuzive în contractele de consum prin prisma conflictului de legi”, publicat în Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale Nr. 4 (30), 2013; Băieșu A., Plotnic O., ”Procedura judiciară de soluționare a litigiilor de consum prin înaintarea acțiunilor individuale”, publicat în Revista Națională de Drept Nr. 10 (156), 2013;

Capitolul 2. Contractul de credit bancar în contextul utilizării clauzelor abuzive

Definiția legislativă a contractului de credit bancar este oferită în cadrul art. 1763 alin. (1) din C. civ. modernizat al Republicii Moldova³. Prin contractul de credit bancar, banca se obligă să pună la dispoziția unei persoane o sumă de bani ca împrumut, cu condiția rambursării ei, a plății dobânzii și a altor plăți aferente, sau își asumă orice alt angajament de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată, de a prelungi termenul de rambursare a datoriei sau de a emite orice garanții. Aceeași definiție, în linii generale, rezultă și din doctrina națională (Băieșu A.⁴, Kaireak I.N.⁵, Marian N.⁶) și străină (Erpîleeva N. Iu.⁷, Gavalda Christian și Jean Stoufflet⁸, Gravin D.I.⁹, Vikulin A. Iu.¹⁰, Kalin V.¹¹) dedicată cercetării dreptului bancar.

Secțiunea 2.2. referitoare la subiecții de credit bancar este compusă din două subsecțiuni, una dintre acestea fiind dedicate analizei noțiunii de profesionist, iar cealaltă fiind dedicate analizei noțiunii de consumator.

Secțiunea 2.2.1, intitulată ”Profesionistul” subliniază faptul că este de esența contractului de credit bancar ca împrumutătorul să aibă neapărat calitatea de bancă, prin urmare împrumutătorul are calitatea de profesionist autorizat în mod corespunzător conform normelor Băncii Naționale a Republicii Moldova. Astfel, împrumutătorul are o calitate calificată în mod dublu (atât profesionist cât și entitate bancară), iar acesta acționează drept o întreprindere care urmărește scopul de a obține profit inclusiv din activitatea desfășurată în domeniul creditării prin intermediul contractelor de credit bancar, aceasta fiind una dintre funcțiile principale ale băncilor.

Secțiunea 2.2.2, intitulată ”Consumatorul” arată că deși calitatea de împrumutător în domeniul creditelor bancare o poate avea atât o persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este profesionist sau consumator, în cazul contractului de credit bancar de consum categoria persoanelor care pot avea calitatea de împrumutat este mai restrânsă și se referă doar la

³ republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 01.03.2019, art. 132

⁴ Gheorghe Chibac, Aurel Băieșu, Alexandru Rotari, Oleg Efrim DREPT CIVIL. CONTRACTE ȘI SUCCESIUNI Ediția a III-a, Chișinău, 2010, Ed. Cartier, pag.

⁵ Кайряк И.Н. Банковское право. Chișinău: Tipografia „Balacron” SRL 2008. pag. 74;

⁶ Marian N., “Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar”, teză de doctorat, Chișinău, 2018, p. 69;

⁷ Ерпылеева Н.Ю. Международное банковское право. Москва: Дело, 2004. pag. 125;

⁸ Gavalda Christian, Jean Stoufflet, “*Droit Bancaire*”, Ed. Lexis Nexis, Ediția a 9-a, Paris, 2015, pag. 52.

⁹ Гравин Д.И. Кредитный договор по английскому и российскому праву. Москва, Инфотропик медиа, 2014. pag. 52.

¹⁰ Видулин А.Ю. и др. Банковское право Российской Федерации. Общая часть, Москва: Юристъ, 1999, pag. 87.

¹¹ Калин В. Анализ формы договора банковского кредита. В: Закон и жизнь, 2011, № 9, pag.49;

consumatori.

Consumatorul, în mod comun este definit și de dispozițiile art. 3 alin. (1) din Codul Civil Modernizat al Republicii Moldova, drept orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist.

Secțiunea 2.3, intitulată ”forma și obiectul contractului de credit bancar” evidențiază faptul că potrivit dispozițiilor legale privind activitatea bancară, este obligatoriu ca orice contract de credit bancar să fie încheiat în formă scrisă, cu menționarea obligatorie a condițiilor esențiale ale creditului, iar forma scrisă este cerută pentru demonstrarea condițiilor contractuale, adică ”*ad probationem*” și nu ca o condiție de valabilitate.

După cum s-a menționat și anterior, în tendința de a simplifica procedura de acordare a creditelor, băncile au început să folosească pe scară largă forme tipizate ale contractelor de credit, ceea ce a condus la aprecierea că aceste tipuri de contract sunt de cele mai multe ori și contracte de adeziune, la fel ca și celelalte contracte folosite în activitatea bancară. Contractul de adeziune se caracterizează în mod curent, în literatura de specialitate¹², prin aceea că este un contract compus din clauze preformulate, propuse de profesionist consumatorului și care prin natura sa rigidă nu permite negocierea contractului sub aspectul clauzelor sale, singura posibilitate pe care o are consumatorul fiind doar acceptarea acestuia în integralitate fie respingerea ofertei de contractare.

În ceea ce privește obiectul contractului de credit bancar de consum, acesta constă în acordarea unei sume de bani, cu titlu de împrumut, conform condițiilor stipulate în contract, în schimbul unei contraprestații din partea consumatorului împrumutat, care constau din plata dobânzii și a altor plăți aferente dobânzii (comisioane bancare, taxe pentru serviciile bancare asociate creditului, prime de asigurare a garanțiilor și alte asemenea).

Secțiunea 2.4 intitulată ”clauzele contractului de credit bancar” este dedicată analizei particularității reglementării imperative a Legii nr. 202/2013, care denotă o tendință de dirijism juridic privind conținutul contractului de credit, prin aceea că stabilește un număr de 21 de categorii de informații obligatorii care trebuie aduse la cunoștința consumatorului înainte de încheierea contractului de credit.

¹² Berlioz Z – Le contract d’adhesion, LGDS, ED 2, Paris, 1976, pag. 14;

Secțiunea 2.5 intitulată "efectele contractului de credit bancar" realizează o analiză divizată în mai multe subsecțiuni, prin care se realizează o analiză a obligațiilor părților contractului de credit, răspunderea părților contractului de credit în cazul încălcării acestor obligații.

Subsecțiunea 2.5.1. intitulată "obligațiile debitorului" subliniază faptul că principala obligație a debitorului este restituirea creditului în termenul stabilit în contract. Termenul de restituire a creditului se calculează de la data la care creditul a fost pus la dispoziția debitorului și poate fi stabilit pe zile, luni sau ani.

Plata creditului se poate defalca în trei categorii¹³: plata sumei împrumutate (capitalul principal), plata contravalorii folosinței de suma împrumutată (dobânda) și plata costurilor creditului (comisioanele și taxele bancare stabilite prin condițiile contractului de credit).

Subsecțiunea 2.5.2 intitulată "obligațiile creditorului" conține o analiză a obligațiilor corelative și interdependente ale părților contractului de credit bancar, printre care se enumeră obligațiile băncii de a pune la dispoziția împrumutatului suma de bani ce face obiectul material derivat al contractului de credit, în forma și condițiile stabilite în prealabil prin contract, obligația de confidențialitate cu privire la datele și informațiile încredințate de către debitor sau acumulate despre acesta în derularea relațiilor contractuale, obligația de informare a debitorului și obligația de evaluare în mod corespunzător a bonității clientului care contractează creditul bancar. În legătură cu ultimele două obligații au fost aduse argumente de natură jurisprudențială în vederea susținerii acestui punct de vedere, fiind reliefate detaliile jurisprudențiale din C-26/13 (Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai c. OTP Jelzálogbank Zrt.) și C- 348/14 (Bucura c. SC Bancpost SA), prin care s-a hotărât că obligația de verificare a bonității și de informare revin în mod imperativ băncii creditoare, iar în caz contrar, consecințele negative urmează a fi suportate de către aceasta, fără a se răsfrânge asupra consumatorului debitor.

Subsecțiunea 2.5.3 intitulată "răspunderea debitorului" constă în analiza dispozițiilor privind răspunderea debitorului pentru repararea întregului prejudiciu cauzat prin neexecutarea obligației, cu excepția cazului în care debitorul va demonstra că neexecutarea este justificată, conform art. 934 din C. civ. modernizat. Pe de altă parte, în acord cu prevederile articolului 1770 alin. (1) din C. civ. modernizat, în cazul în care contractul de credit este rezolvit pentru motivul că

¹³ Pentru mai multe detalii, a se vedea Marian N. Unele aspecte cu privire la prețul contractului de credit bancar. În: Revista națională de drept, nr. 2 din 2014, p.79.

în mod nejustificat nu au fost executate obligațiile asumate de către debitor, banca nu va avea dreptul de a cere dobânda pe care o va rata din cauza încetării înainte de termen a contractului de credit, însă acest lucru permite băncii să ceară repararea celorlalte prejudicii cauzate prin neexecutarea contractului (costurile suplimentare de recuperare a sumelor de bani restante, dobânda de întârziere, costurile ocazionate de procedura de executare silită, etc.).

Subsecțiunea 2.5.4 intitulată ”răspunderea creditorului” este compusă din analiza consecințelor nerespectării obligației de a pune la dispoziția debitorului suma convenită sau dacă recurge la rezoluțiunea contractului în mod nejustificat.

Secțiunea 2.6 intitulată ”rezoluțiunea contractului” analizează atât cazurile generale de rezoluțiune ale contractelor cât și cazurile speciale pentru rezoluțiunea contractelor de credit bancar. În privința cazurilor speciale de rezoluțiune a contractelor de credit bancar s-a constatat faptul că în doctrina de specialitate există o primă opinie¹⁴, potrivit căreia acestea pot să fie stabilite și pe cale convențională, prin intermediul contractului de credit bancar, pe când o a doua opinie doctrinară¹⁵ consideră că rezoluțiunea contractelor de credit bancar poate avea doar în cazurile expres prevăzute de lege și astfel să fie exclusă posibilitatea de care s-ar putea folosi creditorii comercianți pentru a stabili condiții diferite de cele expuse expres în cadrul art. 1242 alin. (1) lit. a-c din C. civ. modernizat pentru a putea să-și construiască o poziție de superioritate și să abuzeze de aceasta.

¹⁴ Octavian Cazac. Instituția rezoluțiunii și rezilierii contractelor – metodă de soluționare a raporturilor contractuale patogene. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2013, p. 16.

¹⁵ Marian N. Libertatea decizională a părților contractante cu privire la rezilierea contractului de credit bancar. Aspecte comparative. În: Legea și viața, nr. 10/2014, p. 39

Capitolul 3 Definirea noțiunii de clauză abuzivă în contractele de credit bancar

Secțiunea 3.1 intitulată ”Reflecții doctrinare cu privire la implicațiile principiului libertății contractuale în fenomenul folosirii clauzelor abuzive” stabilește faptul că prin scopul lor Directiva 93/13/CEE și Directiva 2008/48/CE stabilesc o limitare proporțională principiului libertății contractuale pentru a proteja consumatorii împotriva folosirii abuzive de către comercianți a dreptului de a stabili în mod liber condițiile contractuale. Astfel, protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive capătă un contur puternic în calitate de o obiect al subramurii de drept al protecției consumatorilor, care stabilește reguli proprii și afirmă printre valorile protejate și drepturile consumatorilor.

Secțiunea 3.2 din teza de doctorat, intitulată ”Clauzele preformulate în contractele folosite de profesioniști” analizează fondul național legislativ prin care se asigură protecția drepturilor consumatorilor în cadrul raporturilor contractuale încheiate cu comercianți, dacă în baza unor clauze preformulate din contract sunt inserate și clauze abuzive. Reglementarea mai detaliată în această sferă a apărut după adoptarea Codului Civil al Republicii Moldova¹⁶, prin intermediul Legii 105/2003 cu privire la protecția drepturilor consumatorilor¹⁷ și Legii 256/2011 cu privire la clauzele abuzive din contractele încheiate cu consumatorii¹⁸. Ulterior, dispozițiile Legii nr. 256/2011, cu privire la clauzele abuzive din contractele încheiate cu consumatorii au fost abrogate, ca urmare a introducerii acestora în cadrul prevederilor Codului Civil Modernizat al Republicii Moldova¹⁹ privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori.

Secțiunea 3.3. din lucrare, intitulată ”natura juridică a clauzelor abuzive” realizează o analiză a componentelor constitutive ale trăsăturilor clauzelor abuzive prevăzute de legislația națională și cea europeană în materia protecției consumatorilor.

Subsecțiunea 3.3.1, intitulată ”clauza contractuală să nu fie negociată individual cu consumatorul” realizează o analiză a faptului că după cum rezultă din dispozițiile art. 1 din Legea 105/2003, o clauză poate fi considerată abuzivă atunci când aceasta nu a fost negociată în mod particular cu consumatorul și când în mod individual sau împreună cu alte clauze din contract creează o stare de dezechilibru în detrimentul consumatorului.

În completare, art. 1069 alin. (3) din C. civ. modernizat instituie o prezumție relativă în sensul că o clauză va fi considerată a nu fi fost negociată în mod individual dacă a fost redactată dinainte, consumatorul neputând să influențeze conținutul acesteia. Presumția poate fi răsturnată prin proba contrară de către comerciant, căruia îi revine sarcina probei. Așadar, faptul că o clauză contractuală nu ar fi fost

¹⁶ Cod nr. 1107 din 06.06.2002, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82 din 22.06.2002

¹⁷ Legea nr. 105 din 13.03.2003, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 126 din 27.06.2003

¹⁸ Legea nr. 256 din 09.12.2011, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 38 din 24.02.2012

¹⁹ Cod nr. 1107 din 06.06.2002, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.66 din 01.03.2019

negociată direct cu consumatorul nu conduce automat la concluzia că aceasta ar fi abuzivă²⁰.

O clauză contractuală va fi considerată ca nefiind negociată direct cu consumatorul dacă aceasta a fost stabilită fără a-i da acestuia posibilitatea să influențeze natura ei. Legiuitorul nu sancționează clauzele contractuale inserate în contractele încheiate între profesioniști și consumatori dacă nu au fost negociate, ci dacă nu au fost negociabile, dacă nu au permis consumatorului în niciun fel negocierea lor. Altfel, s-ar ajunge la concluzia că orice profesionist este sancționat pentru că nu a negociat clauzele contractuale cu clientul său consumator, deși este posibil ca ambele părți contractante să se fi pus de acord cu privire la condițiile contractării.

Pentru a fi în prezența unei negocieri, este necesar ca, după prezentarea ofertelor de credit de către profesioniști, să urmeze prezentarea contraofertelor de către consumatori, aspect care dacă nu a fost realizat nu ar trebui să ducă la concluzia că nu a existat dovada negocierii. Prin urmare, câtă vreme nu a existat o contraofertă, un dezacord cu privire la clauzele contractuale, oricare ar fi fost acestea, profesionistul nu era în măsură să propună negocierea propriilor oferte. De aceea considerăm că teza a II-a din cadrul art. 4 alin. (2) din Legea 105/2003 ar trebui modificată în sensul că trebuie înlăturată prezumția caracterului preformulat al unei clauze contractuale din acest text de lege.

Pe cale pretoriană, la confluența dintre criteriul negocierii și criteriul bunei credințe în stipularea clauzelor contractuale în creditele dintre consumatori și profesioniști, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a adus în discuție și caracterul clar și inteligibil al clauzelor din contractul încheiat între profesionist și consumator, în hotărâri pronunțate în cauzele C-26/13 (Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai c. OTP Jelzálogbank Zrt.), C-81/19 (NG, OH c. SC Banca Transilvania SA), C-621/17 (Gyula Kiss c. CIB Bank Zrt), C- 348/14 (Bucura c. SC Bancpost SA) și altele.

Subsecțiunea 3.3.2 intitulată "clauza să fie contrară bunei-credințe" realizează analiza condiției ca o clauză contractuală să contravină bunei-credințe prin raportare la atitudinea subiectivă a profesionistului, adică dacă inserarea clauzei are la bază intenția acestuia de a obține un avantaj ca urmare a exploatării poziției speciale în care s-ar fi aflat la momentul încheierii contractului. Avantajul obținut prin ocolirea obligației de bună-credință trebuie să creeze un dezechilibru contractual între părți și să permită profesionistului să dețină și în cadrul contractului o poziție de superioritate față de consumator.

Pe de altă parte, pot fi identificate ipoteze în care anumite tipuri de clauze cuprinse de contractul de credit bancar să fie contrare bunei-credințe, atunci când acestea nu au fost propuse în considerarea unor

²⁰ În jurisprudența franceză s-a reținut că: „*simplul fapt că un contract se încadrează în categoria contractelor de adeziune nu este suficient pentru a demonstra că o clauză oarecare a fost impusă prin abuz de putere economică*” (Curtea de Casație, Civ. 1-re din 12 martie 2002, citată de Elena Maria Minea, *Clauzele abuzive în contractele de asigurare*, Revista de Drept Comercial nr. 10/2004, p. 121).

rațiuni rezonabile, justificabile din punct de vedere obiectiv și care să tindă spre oprimarea nejustificată a părții care se obligă în baza unor astfel de clauze.

Subsecțiunea 3.3.3 intitulată ”clauza, prin ea însăși, sau împreună cu alte prevederi din contract, să creeze un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților, în detrimentul consumatorului” descrie faptul că există o legătură de interconexiune între condiția stabilirii unei clauze contractuale nenegociate cu bună-credință și respectarea echilibrului între drepturile și obligațiile părților, fără distorsionarea semnificativă a echilibrului în detrimentul consumatorului.

Dezechilibrul semnificativ între drepturile și obligațiile părților realizat de către clauzele negociate în detrimentul consumatorului, conform art. 4 alin. (3) din Legea 105/2003 și art. 1072 din C. civ., nu implică o verificare matematică ci o verificare a respectării echilibrului juridic.

Subsecțiunea 3.3.4. intitulată ”clauzele prohibite prin lege” analizează clauzele considerate a fi abuzive, prin voința legiuitorului, care a instituit o prezumție absolută a faptului că o serie de clauze contractuale vor fi considerate abuzive, dacă nu au fost negociate de părțile contractante.

Art. 1078 din C. civ. modernizat prevede o listă a clauzelor considerate abuzive doar în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, dacă acestea nu au fost negociate individual și care au ca obiect sau efect crearea ipotezelor enumerate în articolul în cauză, în detrimentul consumatorului.

Capitolul 4. Controlul asupra clauzelor abuzive

În abordarea modalităților de exercitare a controlului asupra clauzelor abuzive trebuie să fie realizată o analiză comparativă a mecanismului administrativ de control al clauzelor abuzive și a mecanismului jurisdicțional de control al clauzelor abuzive din contractele de credit bancar.

Secțiunea 4.1 intitulată ”Mecanismul administrativ de control al clauzelor abuzive” arată faptul că potrivit art. 27 alin. (2) indice 1 din Legea 105/2003, Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței este autoritatea administrativă care coordonează la nivel național controlul respectării legislației cu privire la protecția consumatorilor.

Secțiunea 4.2 intitulată, ”Mecanismul judiciar de control al clauzelor abuzive” arată faptul că în situația în care medierea situației de conflict generată de încălcarea prevederilor legale care interzic folosirea clauzelor abuzive în domeniul contractelor de credit eșuează, în vederea încetării încălcării drepturilor sale, consumatorul are dreptul de a se adresa instanțelor de judecată în vederea protejării drepturilor sale pe cale judiciară, fiind realizată o scurtă descriere a traseului judiciar al cauzelor de acest tip. Este important să subliniem faptul că în cadrul acestei secțiuni a fost reliefată insuficiența mijloacelor procesuale pentru combaterea executărilor silite pornite în baza clauzelor abuzive din contractele de credit bancar sau a executărilor silite pentru recuperarea debitelor calculate în baza clauzelor abuzive.

Secțiunea 4.3 denumită ”Limitele controlului judiciar al clauzelor contractuale abuzive și efectele constatării caracterului abuziv al clauzelor contractuale” reține faptul că potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-618/10 (Banco Espanol de Credito), în interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE trebuie reținut faptul că legislația europeană se opune unei reglementări naționale care permite instanței naționale să completeze respectivul contract, modificând conținutul acelei clauze, atunci când constată caracterul abuziv al acesteia.

În privința efectelor pe care le are constatarea caracterului abuziv al clauzelor denunțate ca abuzive, pe lângă faptul că acestea sunt considerate a fi desființate cu efect retroactiv și nu produc nici un fel de efecte între părți, conform dispozițiilor art. 331 alin. (1) din C. civ. modernizat, care prevăd că: ”actul juridic nul se consideră, cu efect retroactiv, că nu a produs niciun efect juridic din momentul încheierii”. De asemenea, conform art. 331 alin. (5) din C. civ., prestațiile executate în temeiul actului juridic nul, precum și alte îmbogățiri obținute din acele prestații se supun restituirii conform dispozițiilor legale privind îmbogățirea nejustificată.

Secțiunea 4.4, intitulată ”Imprescriptibilitatea dreptului de a cere constatarea caracterului abuziv al clauzelor contractuale” subliniază faptul că față de efectele pe care le produce constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale și de faptul că aceasta este echivalentă nulității absolute a clauzei abuzive, acțiunea în constatarea caracterului abuziv al acestor clauze este imprescriptibilă, însă restabilirea situației anterioare dacă nu este solicitată în calitate de petit accesoriu – va putea fi acordată dacă este solicitată înăuntrul termenului de prescripție extinctivă general.

Secțiunea 4.5, intitulată ”Răspunderea contravențională a profesioniștilor pentru folosirea clauzelor abuzive în contracte” arată faptul că pe lângă atragerea răspunderii civile a profesioniștilor în legătură cu care se constată că au folosit clauze abuzive în cadrul unuia sau mai multor contracte, trebuie să expunem și posibilitatea angajării răspunderii contravenționale a profesioniștilor pentru încălcarea obligației de a nu folosi clauze abuzive în practica sa comercială, arătăm că legislația în vigoare prevede în cadrul art. 33 alin. (2) din Legea 105/2003 că încălcarea normelor contravenționale atrage aplicarea sancțiunilor contravenționale pentru nerespectarea legislației privind protecția consumatorilor conform procedurilor stabilite de Codul Contravențional.

Trebuie remarcat faptul că însăși folosirea clauzelor contractuale abuzive nu este incriminată drept contravenție, ca atare, însă cu ocazia parcurgerii șirului de contravenții la regimul securității și protecției consumatorilor am putut să identificăm o serie de abateri contravenționale care pot să fie comise în baza unor clauze contractuale abuzive sau în vederea creării unor condiții favorabile pentru prevederea clauzelor contractuale împotriva drepturilor consumatorilor în cadrul contractelor de credit bancar.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatul obținut care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în elaborarea instrumentarului de identificare a semnelor distinctive ale clauzelor abuzive în contractele de credit bancar, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului civil a trăsăturilor respective, în vederea aplicării normelor naționale și europene cercetate în acest domeniu.

1. Regimul juridic al protecției consumatorilor împotriva clauzelor abuzive este relativ nou apărut. Acesta are mai puțin de 50 de ani de la apariție în statele europene vestice, iar în Republica Moldova acest regim a fost reglementat din anul 2003, sens în care putem să constatăm că sunt necesare încă perfecționări ale instituției protecției consumatorilor împotriva clauzelor abuzive.

2. Unul dintre izvoarele materiale principale ale regimului juridic al protecției consumatorilor îl reprezintă mișcarea consumeristă și necesitatea socială de protecție a consumatorilor împotriva riscului de a fi supuși de către profesioniști la suportarea condițiilor contractuale abuzive și de a le crea o stare de exploatare economico-juridică. Exemple de astfel de situații ar putea fi stabilirea costurilor neexplicate în mod clar, formulări juridice vagi care să nu permită consumatorilor să verifice dacă sunt respectate obligațiile contractuale de către profesionist, sau clauze contractuale care limitează nejustificat răspunderea contractuală a profesioniștilor și sporesc răspunderea contractuală a consumatorului.

3. Din analiza jurisprudenței naționale și europene putem să constatăm că există o preocupare constantă pentru nuanțarea interpretărilor date normelor legale europene în vederea delimitării și aplicării conforme cu finalitatea urmărită de legiuitor a legislației relevante în materie, astfel încât până în prezent noțiunea de consumator și de profesionist nu are o definiție uniformă în legislația națională. Constatăm că există două definiții ale noțiunii de consumator, iar definiția conferită termenului de consumator din Codul Civil Modernizat al Republicii Moldova este mai nuanțată și mai largă decât cea oferită de Legea 105/2003 privind protecția consumatorilor. Susținem că este necesară uniformizarea legislației naționale și că aceasta ar trebui să cuprindă și persoanele juridice care încheie contracte în scopuri necomerciale în sfera de protecție conferită consumatorilor.

4. Deși la o primă vedere, clauzele din contractele încheiate între consumatori și

profesioniști, dacă nu sunt negociate de către părți, ar putea fi considerate abuzive prin simplul fapt al lipsei unei negocieri înainte de semnarea contractului de credit bancar, însă în esență o astfel de idee este contrazisă de dispozițiile legale și de jurisprudența relevantă în acest domeniu.

Astfel, jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene din Cauza Kiss c. CIB Zrt și Cauza 81/19 (Banca Transilvania), demonstrează că deși anumite clauze contractuale nu sunt negociate, acestea nu reprezintă ab initio clauze abuzive cât timp acestea fie transpun dispoziții din legislația națională supletivă sau atât timp cât din formularea lor sunt previzibile costurile asumate în baza clauzelor examinate.

5. Aceste puncte de vedere sunt deosebit de importante în cazul verificării caracterului abuziv al clauzelor din contractele de credit bancar pentru că în principal, atunci când sunt criticate ca fiind abuzive clauze din contractele de credit bancar, acestea se referă de regulă la clauzele care stabilesc costuri în sarcina consumatorilor, cum ar fi spre exemplu clauzele contractuale referitoare la dobândă, modul în care poate varia dobânda creditului, comisioanele bancare și penalitățile în caz de întârziere în rambursarea creditului ori în cazul rambursării anticipate. Fiindcă aceste clauze fac parte din obiectul principal al contractului de credit bancar sau au legătură cu obiectul principal al contractului de credit bancar, este necesar să se clarifice dacă acestea pot sau nu să fie analizate și din plan economic în ceea ce privește existența dezechilibrului sau analiza trebuie să fie doar una de natură juridică, fără a lua în calcul costurile concrete.

Pe cale de consecință, se poate deduce faptul că nu este mereu abuzivă o clauză contractuală care nu explică pentru ce operațiuni sunt percepute în concret costurile stipulate prin aceasta. De asemenea, caracterul proporțional dintre costurile suportate de consumator și calitatea sau felul serviciilor prestate către acesta nu poate servi drept indicator în funcție de care să fie analizată existența dezechilibrului contractual pentru a fi reținut caracterul abuziv al clauzelor contractuale supuse controlului, atunci când acestea au un caracter clar.

6. Trebuie scos în evidență și faptul că se poate atesta o nouă etapă în analiza chestiunii echilibrului contractual între părți, în vederea protejării echității ca ideal al raporturilor sociale, în demersul legiuitorului de a implementa treptat elemente legislative proprii protecției drepturilor consumatorului și în raporturile juridice încheiate între profesioniști, probabil din considerente ce țin de faptul că și în categoria de profesioniști se pot distinge între subiecți puternici care pot să își impună propriile condiții prin folosirea poziției dominante în cadrul negocierilor și subiecții vulnerabili care nu pot să își apere propriile interese în cadrul negocierii cu un profesionist care

beneficiază de mai multe resurse pentru a-și impune voința.

7. Cu toate acestea, considerăm că sunt necesare modificări majore în cadrul procedurilor judiciare pentru eficientizarea controlului asupra clauzelor abuzive dar și suportul instituțiilor de resort necesare pentru informarea și protecția consumatorilor, aceste aspecte fiind analizate sub forma propunerilor înainte în urma lucrării elaborării activității de cercetare științifică.

În urma realizării demersului de cercetare științifică doctorală am ajuns la fundamentarea următoarelor propuneri generale:

1. Este necesară o clarificare legislativă a noțiunii de ”consumator”, prevăzută în cadrul art. 3 din Codul Civil Modernizat și din art. 3 punctul 2 a Legii nr. 202/2103, în sensul că aceasta ar trebui să cuprindă și persoanele juridice care încheie contracte în scopuri necomerciale, deoarece la momentul actual noțiunea de consumator se referă doar la persoane fizice care nu contractează în interes profesional sau comercial, aspect care a fost confirmat inclusiv în jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene în *Cauza C-110/14 (Hotărârea Costea c. Volksbank S.A.)*. Nu putem să trecem cu vederea și faptul că o astfel de intervenție de natură legislativă ar pune capăt și contradicției legislative din cadrul art. 3 din Codul Civil Modernizat al Republicii Moldova și ar putea să contribuie la uniformizarea legislației.

2. Obligația profesioniștilor de a informa consumatorii ar putea fi perfecționată prin armonizarea Legii 202/2013 cu dispozițiile Curții de Justiție a Uniunii Europene din Decizia pronunțată în *Cauza C-679/18 (OPR Finance s.r.o. c. GK)*, în sensul că dacă profesionistul va încălca obligația de evaluare corespunzătoare a bonității financiare a consumatorului, acesta va trebui să sufere consecințele nefavorabile, în sensul că acesta nu va putea beneficia de restituirea integrală a împrumutului ca urmare a anulării contractului de credit pentru acest motiv, ci de o restituire eșalonată a capitalului împrumutat, fără dobânzi.

În prezent dispozițiile Legii 202/2013 nu conțin asemenea norme și nici nu prevăd sancțiuni pentru neevaluarea corespunzătoare a bonității clientului consumator, aspect care considerăm că ar putea să fie perfecționat în modul propus argumentat în cadrul capitolului respectiv.

3. De asemenea, considerăm că ar trebui introdusă prin aceeași prevedere legislativă și interdicția ca prin clauzele contractuale să nu fie stabilite condiții mai drastice pentru rezoluțiunea contractului de către creditor, sub sancțiunea nulității absolute, deoarece în caz contrar s-ar putea ca pe calea dispozițiilor contractuale, care nu au fost negociate în prealabil, să fie stabilit un regim

mai puțin favorabil debitorului decât minimul garanțiilor legale cuprinse în art. 1769 alin. (1) lit. a) – d) din C. civ. modernizat prin folosirea dispozițiilor legale cuprinse în art. 1769 alin. (1) lit. e) din C. civ., care prevede că rezoluțiunea contractului de credit poate avea loc în alte condiții prevăzute în contract.

4. Considerăm că este importantă și fortificarea mecanismelor extrajudiciare de protejare a drepturilor consumatorilor, întrucât putem observa faptul că rapoartele de activitate ale Agenției pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței nu prezintă un număr mare de intervenții în cadrul contractelor de credit bancar în vederea protejării intereselor consumatorilor, deși din statisticile oficiale ale Băncii Naționale ale Republicii Moldova se poate observa că sectorul produselor de credite bancare este importantă ca volum. O bună modalitate prin care s-ar putea realiza o îmbunătățire a activității Agenției pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței este acordarea posibilității ca prin măsurile de remediere stabilite de către această instituție să fie dispusă restituirea sumelor încasate în baza clauzelor abuzive.

5. De asemenea, în vederea contracarării complete a problemei clauzelor abuzive din contractele de credit bancar, considerăm că ar fi benefică realizarea unei inventarii și verificări a tuturor modelelor de contracte de credit folosite în domeniul bancar, de către Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, în vederea realizării unei analize globale a modelelor de contract de credit, astfel încât în situația în care ar fi constatate clauze de natură abuzivă, să se poată dispune înlăturarea acestora din modelul de contract. Totodată, pentru asigurarea unui control prealabil, considerăm că aceeași modalitate de verificare a modelelor de contract să fie realizată și pentru noile tipuri de contracte care ar urma să fie introduse în circuitul civil de către profesioniști.

6. Considerăm că este necesară implementarea unei proceduri de contestație la executare deschise împotriva executărilor silit demarate în baza unor titluri executorii reprezentate de contractele de credit. Considerăm că această procedură trebuie să fie orientată spre combaterea executărilor silit începute ca urmare a declarării scadenței anticipate în baza clauzelor contractuale abuzive sau în situația în care debitul executat silit este majorat în mod nelegal prin calcularea la soldul debitului a unor sume de bani suplimentare în baza clauzelor abuzive (comisioane, dobândă penalizatoare, majorări de dobândă). Astfel, promovarea contestației la executare ar putea opri executarea silită sau ar putea să ducă la recalcularea debitului executat silit prin scăderea sumelor calculate în mod greșit ca urmare a folosirii clauzelor abuzive și va putea

duce la protejarea drepturilor debitorilor consumatori și a garanților.

7. Nu în cele din urmă, o altă problemă care necesită o rezolvare, este reprezentată de faptul că se impune clarificarea legislației în ceea ce privește remediile folosite cu privire la clauzele abuzive, pentru că în contextul deciziei Curții de Justiție a Uniunii Europene din Cauza C-269/19 (*Cauza A.A. c. Băncii B*), trebuie să fie luată în vedere și posibilitatea ca instanța de judecată să dispună obligarea creditorului de a convoca la negociere consumatorul la renegocierea clauzelor ce prezintă un caracter abuziv.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. în limba română:

1. BAIEȘ, S., CEBOTARI, V., CREȚU, I., MÎȚU, G., BRUMĂ, S., TABUNCIC, T., CAZAC, O., ROBU, O., CARA, A. *Drept Civil. Teoria Generală a Obligațiilor*, Chișinău, Ed. Cartier, 2015, 752 p., ISBN 978 – 9975 – 79 – 620 - 0;
2. CAZAC, O. *Instituția rezoluțiunii și rezilierii contractelor – metodă de soluționare a raporturilor contractuale patogene*, autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2013, 30 p.;
3. CHIBAC, G., ROBU, O., BRUMĂ, S., CHIBAC, N. *Drept Civil – Contracte și Succesiuni. Curs Universitar*, ediția a IV-a, Chișinău, Tipografia Centrală, 2019, 471 p., ISBN: 978-9975-146-39-5;
4. GOICOVICI, J. *Dreptul consumației*, Cluj-Napoca, Ed. Sfera Juridică, 2006, 190 p., ISBN: 978-973-87831-4-0;
5. HANGA, V., BOB, M.D. *Curs de drept privat roman*, ediția a V-a, revizuită și adăugită, București, Ed. Universul Juridic, 2013, 265 p., ISBN: 978-973-127-626-7;
6. MARIAN, N. *Libertatea decizională a părților contractante cu privire la rezilierea contractului de credit bancar. Aspecte comparative*. În: *Legea și viața*, 2014 nr. 10(12), pp. 34-39, ISSN 1810-309;
7. MARIAN, N. *Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar*, teză de doctor în drept, Chișinău, 2018, 212 p.;
8. MURZEA, C. *Contractele reale în dreptul roman*. În: *Acta Universitatis George Bacovia Juridica*, 2012, nr. 2 (4), pp. 307-318, ISSN: 2285-0171;
9. PLOTNIC, O. *Modalități de apreciere a caracterului abuziv în cazul unei clauze contractuale de consum*. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 10 (11), pp. 57-62, ISSN: 2587-411;
10. PLOTNIC, O. *Respectarea autonomiei de voință a părților în încheierea contractelor de consum*. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9(10), pp. 82-85, ISSN: 2587-411;
11. POSTOLACHI, G., POSTOLACHI, M. *Contractul de credit bancar în activitatea întreprinderilor*. În: *Moldoscopie*, 2000, nr. 1 (13), pp. 180-184, ISSN: 2587-4063;

B. în limba franceză:

1. GAVALDA, C., STOUFFLET, *Droit Bancaire*, Paris, Ed. Lexis Nexis, Ediția a 9-a, 2015, p. 772, ISBN: 9782711020997;
2. PEGLION-ZIKA, C.M., *La notion de clause abusive au sens de l'article L. 132-1 du Code de la consommation*, teză de doctor în drept, Paris, 2013, p. 420;

C. în limba rusă:

1. АГАРКОВ, М.М. *Основы банковского права. Учение о ценных бумагах*, Москва, Изд-во БЕК, 1994, p. 350, ISBN: 5-466-00147-3;
2. АЛЕКСЕЕВА, Д.Г., ПЫХТИН, С.В., ХОМЕНКО, Е.Г. *Банковское право*, 4-е издание, Москва, Издательство Юрайт, 2020, p. 410, ISBN: 78-5-534-00289-8;
3. ВИКУЛИН, А.Ю. и др. *Банковское право Российской Федерации. Общая часть*, Москва, Юридическое издательство Норма, 2021, p. 336, ISBN: 978-5-00156-093-7;
4. КАЙРЯК, И.Н. *Банковское право*, Chișinău, Ed. „Balacron”, 2008, p. 357, ISBN: 978-99-75-9955-4-2;
5. КАЛИН, В. *Анализ формы договора банковского кредита*. În: *Закон и жизнь*, 2011, nr. 9(12), pp.48-52, ISSN 1810-3081;
6. КУЗНЕЦОВ, Д. А., *Предмодернизационный этап развития потребления*. În: *Научный потенциал: работы молодых ученых*, 2009, nr. 4(4), pp.195-200, ISSN 001.89:316.628;

Surse electronice (internet):

1. <http://curia.europa.eu>
2. <http://jurisprudenta.csj.md/>
3. <https://eur-lex.europa.eu>

LISTA DE LUCRĂRI RELEVANTE

1. *"Considerații cu privire la obligațiile instituțiilor bancare de a informa consumatorii în etapa prealabilă semnării contractului de credit bancar (comparație între stadiul actual al legislației și propunerile de modificare ale Legii nr. 202/2013 privind contractele de credit pentru consumatori"* - publicat în cadrul volumelor manifestării științifice Conferinței naționale cu participare internațională "Integrare prin cercetare și inovare", 2018. pag. 182-184, Chisinau, Republica Moldova. ISBN 978-9975-142-50-2.
2. *"Sancțiunile legale pentru remedierea clauzelor cu caracter abuziv în contractele de credit bancar"* - publicat în cadrul volumelor manifestării științifice Conferinței naționale cu participare internațională "Realități și perspective ale învățământului juridic național", Vol.1, 2019, pag. 491-493, Chișinău, Republica Moldova, ISBN 78-9975-149-79-2.
3. *"Posibilitatea analizării caracterului abuziv al clauzelor contractuale referitoare la comisioane în contractele de credit bancar"* - publicat în cadrul volumelor manifestării științifice "Integrare prin cercetare și inovare", 2019, pag. 347-350 Chisinau, Republica Moldova. ISBN 978-9975-149-46-4.
4. *"Cenzurarea judiciară a cuantumului dobânzii penalizatoare prevăzută de contractele de credit bancar încheiate cu consumatorii"* publicat în cadrul volumelor manifestării științifice "Integrare prin cercetare și inovare" – Științe juridice și economice Vol.2., p. 309-312, 2020. Chisinau, Republica Moldova, ISBN 978-9975-152-48-8.
5. *"Definirea noțiunilor de "consumator" și "profesionist" în domeniul contractelor de credit bancar, fundamente juridice și evoluții în legislația Republicii Moldova, României și Uniunii Europene"* - publicat în cadrul volumelor manifestării științifice Conferinței Internaționale a Doctoranzilor în Drept, Ediția a IX-a, Timisoara, 2017, p. 172-181, București, Ed. Universul Juridic, 2017 ISSN 2066--6403
6. *"Analiza critică privind conformitatea art. 1071 C. C. RM modernizat cu liniile directoare ale Directivei 93/13/CEE în domeniul protecției consumatorilor în contractele de credit bancar"*, publicat în Revista Studia Universitatis Moldaviae Nr. 8 (138) (2020) – Secțiunea Drept p. 224-227, ISSN 1814-3199 / ISNe 2345-1917;
7. *"National Case Law in Setting Bail Suspending Credit Enforcement in Disputes between Consumers and Professionals from the Perspective of Art.1 of Additional Protocol no.1 of the Convention"* publicat în The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences" EpSBS, Vol. XV, (Septembrie 2016), p. 444-447, ISSN - 2357-1130;

8. *"The European Court of Justice Jurisprudence in Árpád Kásler vs. Otp Case and its Interpretation in the Jurisprudence of National Courts"* publicat în European Journal of Law and Public Administration, 3(1) (2016), p. 61-67, ISSN - 2360 - 6754;
9. *"Considerations on the national case law regarding the control of abusive clauses regarding the currency of credit loan repayment"* European Journal of Law and Public Administration (2017); Vol. 3(2), p. 19-26, ISSN - 2360 - 6754;
10. *"European case-law approach to the removal of the consequences of the non-essential abusive clauses in bank loan contract"* - în curs de publicare în cadrul volumelor manifestării științifice "State security and human rights in digital era" - 6th Edition. Republica Moldova, Chișinău, 8.12.2021-09.12.2021.

ADNOTARE

Grozavu Mircea, "Clauzele abuzive în contractele de credit bancar". Teză de doctor în drept. Școala doctorală de științe juridice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău 2023

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 198 titluri, 5 anexe, 171 pagini de text de bază. Rezultatele obținute se conțin în 10 publicații științifice.

Cuvinte cheie: clauze abuzive, protecția consumatorului, consumator, profesionist, contract de credit bancar, răspundere, negociere, dezechilibru.

Domeniul de studiu: dreptul civil și dreptul protecției consumatorilor referitor la trăsăturile clauzelor abuzive folosite în domeniul contractelor de credit bancar și a modalității de contracarare a acestora.

Scopul lucrării: lucrarea își propune ca scop efectuarea cercetării științifice în vederea fundamentării, identificării și analizei condițiilor generale dar și a particularităților clauzelor contractuale abuzive din contractele de credit bancar din prisma legislației și jurisprudenței din Republica Moldova, România și Uniunea Europeană.

Obiectivele lucrării: analiza și definirea conceptului de clauză contractuală abuzivă și a particularităților determinate de natura contractului de credit bancar; determinarea și analiza condițiilor stabilite de legislație și jurisprudența comparată pentru ca o clauză contractuală să fie considerată abuzivă; concretizarea și argumentarea particularităților clauzelor contractuale abuzive folosite în cadrul contractelor de credit.

Noutatea și originalitatea lucrării: teza abordează evidențierea trăsăturilor clauzelor abuzive prin analiza legislației și a practicii instanțelor de judecată din Republica Moldova, România și practica Curții de Justiție a Uniunii Europene. Noutatea cercetării constă și în identificarea imperfecțiunilor legislative.

Semnificația teoretică: conținutul lucrării poate servi în calitate de ghid teoretic pentru perfecționare și suport didactic în cadrul disciplinelor: drept civil și dreptul protecției consumatorilor.

Valoarea aplicativă: lucrarea dă posibilitatea transpunerii în practică a studiului elaborat, a recomandărilor și propunerilor de *lege ferenda* efectuate în vederea îmbunătățirii cadrului normativ din domeniu.

ANNOTATION

Grozavu Mircea, "Abusive clauses in bank credit agreements". Doctoral thesis in law. Doctoral School of Legal Sciences of the State University of Moldova. Chisinau 2023

Thesis structure: introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 171 titles, 5 annexes, 186 pages of basic text. The results obtained are contained in 10 scientific publications.

Keywords: unfair terms, consumer protection, consumer, professional, bank loan agreement, liability, negotiation, imbalance.

Field of study: civil law and consumer protection law regarding the features of abusive clauses used in the field of bank credit agreements and how to counteract them.

Purpose of the thesis: the paper aims to conduct scientific research to substantiate, identify and analyze the general conditions and the peculiarities of abusive contractual clauses in bank credit agreements in terms of legislation and jurisprudence in the Republic of Moldova, Romania and the European Union.

The objectives of the the thesis: the analysis and definition of the concept of abusive contractual clause and of the particularities determined by the nature of the bank credit contract; determining and analyzing the conditions laid down by law and comparative case law for a contractual term to be considered unfair; concretization and argumentation of the particularities of the abusive contractual clauses used in the credit agreements.

Novelty and originality of the thesis: the thesis addresses the highlighting of the features of abusive clauses by analyzing the legislation and practice of the courts of the Republic of Moldova, Romania and the practice of the Court of Justice of the European Union. The novelty of the research also consists in identifying the legislative imperfections.

Theoretical significance: the content of the paper can serve as a theoretical guide for training and teaching support in the disciplines: civil law and consumer protection law.

Applicable value: the thesis gives the possibility to put into practice the elaborated study, the recommendations and proposals of lege ferenda made in order to improve the normative framework in the field.

АННОТАЦИЯ

Грозаву Мирча, «Несправедливые условия в договорах банковского кредита».
Докторская диссертация по юриспруденции. Докторская школа юридических наук
Государственного Университета Молдовы. Кишинев 2023

Структура диссертации: введение, 4 главы, выводы и рекомендации, библиография из 198 наименований, 5 приложений, 171 страниц основного текста. Полученные результаты содержатся в 10 научных публикациях.

Ключевые слова: несправедливые условия, защита прав потребителей, потребитель, профессионал, договор банковского займа, ответственность, торг, несоответствие.

Область исследования: гражданское право и право защиты прав потребителей в части особенностей несправедливых условий, применяемых в сфере банковских кредитных договоров, и способов противодействия им.

Цель работы: диссертация направлена на проведение научного исследования для обоснования, выявления и анализа общих условий и особенностей несправедливых условий в договорах банковского кредита с точки зрения законодательства.

Задачи диссертации: анализ и определение понятия несправедливых условий и особенностей, определяемых сущностью договора банковского кредита; определение и анализ условий, установленных законом и сравнительным прецедентным правом, для признания условия договора несправедливым;

Новизна и оригинальность диссертации: в диссертации рассматривается выделение признаков несправедливых условий путем анализа законодательства и практики судов Республики Молдова, Румынии и практики Суда Европейского Союза.

Теоретическая значимость: содержание диссертации может служить теоретическим пособием при подготовке и учебно-методическом сопровождении по дисциплинам: гражданское право и право в области защиты прав потребителей.

Прикладная ценность: диссертация дает возможность применить на практике разработанное исследование, рекомендации и предложения сделанные для улучшения нормативной базы в этой области.

GROZAVU MIRCEA

**CLAUZELE ABUZIVE ÎN CONTRACTUL
DE CREDIT BANCAR**

553.01 Drept Civil

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 06.02.2023

Hârtie offset. Tipar offset.

Coli de tipar 1,8.

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 40 ex.

Comanda nr. 3/23.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM

str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009

e-mail: cep1usm@mail.ru